

خرق عادت آرمان رسانه انقلاب

تحول تاریخی بشر جز از طریق انقلاب ممکن نیست. آنان که این نظریه را نمی‌پذیرند، به وضع موجود دل بسته‌اند. در درون انسان میلی برای ماندن هست و میل دیگری هم برای رفتن؛ و این دومی قوی‌تر است. از آنجا که بشر، اهل عادت است و دل به ماندن می‌سپارد، تحول تاریخی‌اش جز از طریق انقلاب ممکن نیست. انقلاب یک تغییر دفعی است و ناگهانی روی می‌دهد و همه عادات گذشته را درهم می‌ریزد و بنابراین نمی‌تواند که صورتی مداوم پیدا کند. «انقلاب دائمی» یک آرزوی شیرین، اما دست نیافتنی است. زندگی فی‌نفسه ملازم با سکونت و آرامش و امنیت و امکان آینده‌نگری است. یعنی زندگی بشر ملازم با عاداتی است که او را دعوت به ماندن می‌کنند و انقلاب، کوچیدن است... تقابل «انقلاب و استقرار» تقابل «فرهنگ و تمدن» است. تمدن همان فرهنگ است که تعیین یافته و در پی استقرار برآمده است. فرهنگ طالب انقلاب است و تمدن طالب استقرار، و بنابراین، چه بسا که تقابل فرهنگ و تمدن به یک تعارض جدی بینجامد. آنچه درباره تمدن غرب روی داده آن است که فرهنگ غرب چیزی جز روش‌ها و ابزاری که تمدن غرب به وجود آورده است، نیست... بنابراین، پذیرش فرهنگ غرب مفهومی جز پذیرش روش‌ها و ابزار - متدولوژی و تکنولوژی - ندارد و این توهم که ما ابزار را اخذ می‌کنیم و فرهنگ غرب را رها می‌کنیم جز سرابی بیش نیست.»

آغازی بر یک پایان، سید مرتضی آوینی
اگر قرار باشد تأملات و رهیافت‌های متفکری الگوی ما برای شناخت رسانه (به طور خاص رسانه صدا و سیما و عرصه فیلمسازی و برنامه‌سازی) و انقلاب، هر دو باشد بی‌شک گزینه‌ای بهتر از شهید سیدمرتضی آوینی در سابقه تاریخی انقلاب موجود نیست. شهید آوینی پرکشید اما برای ما و همه دوستداران فرهنگ و هنر متعهد و متعالی زنده است. نخست چون شهید است و «پندار ما این است که ما مانده‌ایم و شهید رفته‌اند اما حقیقت آن است که زمان ما را با خود برده است و شهید مانده‌اند.» و دیگر آن که مصداق واقعی این بیت زیبای حافظ (ره) است که:

از خلاف آمد عادت بطلب کام که من
کسب جمعیت از آن زلف پریشان کردم
و به گفته خود او «اگر قبرستان جایی است که مردگان را در آن به خاک سپرده‌اند پس ما قبرستان نشینان عادت و روزمرگی‌ها را یک راهی به معنای زندگی هست؟ اگر مقصد پرواز است، قفس ویران بهتر. پرستویی که مقصد را در کوچ می‌یابد از ویرانی لانه‌اش نمی‌هراسد.»

در آستانه سی‌امین سالگرد انقلاب اسلامی، نگاهی به کارنامه رسانه صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران که مهم‌ترین رسانه معرف و مبلغ این فرهنگ تازه است در طول این سال‌های پس از انقلاب در بردارنده تذکری آشکار است بر این معنا که آیا آنچه متفکری همچون شهید سیدمرتضی آوینی بر محور مبانی انقلاب بر آن تأکید می‌کند در طول این سال‌ها در رسانه ما محقق شده یا بالعکس، روندی نزولی داشته و یا در بهترین حالت خود، دچار رکود شده و گرفتار استقرار و عادت گشته است. برخلاف تصور شایع، این پیشرفت‌های تکنولوژیک رسانه‌ای - و به نوعی تشبیه به غرب - نیست که ملازم با پیشرفت رسانه‌ای ماست. انقلاب و عادت گریزی و تولد دوباره‌ای که در سیاست روی داده در فرهنگ نیز که مقوم سیاست است نیازی ضروری است. فرهنگی که تعیین یافته و در پی استقرار برآمده، نیازمند انقلابی خلاف آمد عادت است و گرنه از ماهیت اصلی خود جدا شده و جای خود را به تمدن - صورت مقابل معنای اصلی فرهنگ - خواهد داد. قابلیت‌های تکنولوژیک رسانه و توانایی‌های فنی و مکانیکی آن بیش از آن‌که بال پرواز باشد قفس است. پرنده فرهنگ و هنر اصیل، لانه‌اش را پس از کوچ، دوباره می‌سازد و از ویرانی لانه قبلی نمی‌هراسد. حجاب تکنیک به هدف تسخیر آن در راستای

تصویر: Corbis

اهداف هنر اسلامی نیازمند خرق و سپس خلق دوباره است. با تظاهر به فرهنگ و هنر و دین و مذهب نمی‌توان برنامه فرهنگی و مذهبی ساخت. با گذاشتن حرف‌های انقلابی در دهان برنامه‌های تلویزیون نمی‌توان به رسانه‌ای در راستای اهداف انقلاب اسلامی رسید. محتوا فرم مناسب خود را می‌خواهد و بسیاری از قالب‌های برنامه‌سازی غربی از اخبار و برنامه کودک گرفته تا تاک شو (برنامه‌های گفت و گو محور) و انواع برنامه‌های ترکیبی و نمایشی و مسابقه‌ای و پخش زنده و در واقع تسلط استعلاقی بر هسته و ریشه آنها، قابل استفاده برای مضامین مناسب با این فرهنگ تازه هستند نه با حذف و سانسور و یا اضافه پوسته و محتوایی که بی توجه به اقتضات قالب، با خوش‌خیالی تمام قرار است همه بار دینی و اسلامی کردن رسانه را به دوش بکشد. «پذیرش فرهنگ غرب مفهومی جز پذیرش روش‌ها و ابزار - متدولوژی و تکنولوژی - ندارد و این توهم که ما ابزار را اخذ می‌کنیم و فرهنگ غرب را رها می‌کنیم جز سرابی بیش نیست.»

تلویزیون امروز البته با تلویزیون سال‌های قبل بسیار تفاوت دارد. دیگر برنامه‌هایی به ابتدال مفرط «جنگ هفته» در آن نیست که شهید آوینی درباره‌اش می‌گفت: «مگر نه این است که فیلم‌سازی که به ضرب دنگک تعطیل شده است، در برنامه «جنگ هفته» با سلام و صلوات و به بهانه‌های متعدد وارد می‌شود؟» اما از آن زمان (سال ۱۳۷۱) تا امروز ۱۶ سال می‌گذرد و تغییری در این سطح چندان جای شگفتی و تحسین ندارد. اگر موضع این نوشته بیشتر متمایل به نقد است نه تحلیل از همین روست که پس از گذشت ۳۰ سال نمی‌توان به پیشرفت‌های بسنده کرد و باید دید رسانه تا چه حد توانسته به آن انقلابی که نیازمند تحقق آن بود نزدیک شود. آگاهی برنامه سازان امروز رادیو و تلویزیون از تکنولوژی، ابزار و مدیوم بیانی اگرچه در سطح مطلوب و متوقع نیست - اما بسیار متریقی‌تر از گذشته است. ولی شناخت کامل از امکانات بیانی ابزار رسانه هم - که هنوز فاصله بسیاری با آن داریم - تنها مقدمه‌ای برای وصول به اهداف فرهنگی انقلاب است نه خود آن. پس از این مرحله تازه وقت خرق تکنیک و بنای دوباره آن است. ما چقدر به این مقصد اصلی نزدیک شده ایم؟ نکند ذی‌المقدمه فراموشمان شده و تا همیشه می‌خواهیم وابسته به پیشرفت‌های تکنولوژی فرهنگ غرب باشیم و فقط مقلدان خوبی برای آنها.

آزاد جعفری

شنبه

قصه‌های جزیره - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
گروه پلیس - شبکه ۵ - (تکرار) ۱۲/۱۰
مشق عشق - شبکه ۱ - (تکرار) ۱۳/۲۰
عمارت فرنگی - شبکه ۲ - (تکرار) ۱۴/۰۰

بی‌گناهان - شبکه ۳ - (تکرار) ۱۴/۳۰
یوسف پیامبر (ع) - شبکه ۱ - (تکرار) ۱۵/۱۰

زندگی در مریخ شبکه ۵ - (تکرار) ۱۹/۰۰
به سوی خوشبختی - شبکه ۳ - ۲۰/۱۵

عمارت فرنگی - شبکه ۲ - ۲۱/۱۵
شب می‌گذرد - شبکه ۵ - ۲۱/۳۰
منظومه آتش - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰

هشدار برای کبری ۱۱ - شبکه ۵ - ۲۳/۰۰
گروه پلیس - شبکه ۵ - ۰۰/۳۰
فرار بزرگ - شبکه ۱ - ۱/۰۰

پاتوق - شبکه ۱ - ۳/۱۰

یکشنبه

قصه‌های جزیره - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
مشق عشق - شبکه ۱ - ۱۳/۲۰

عمارت فرنگی - شبکه ۲ - (تکرار) ۱۴/۰۰
به سوی خوشبختی - شبکه ۳ - ۱۴/۰۰

منظومه آتش - شبکه ۱ - (تکرار) ۱۵/۱۰
آرزوهای بزرگ طالب - شبکه ۵ - ۱۹/۰۰

داستانی - شبکه ۳ - ۲۰/۱۵
فیلم سینمایی - شبکه ۴ - ۲۱/۰۰

شیخ نهایی - شبکه ۲ - ۲۱/۱۵
شبه می‌گذرد - شبکه ۵ - ۲۱/۳۰

فیلیو - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰
سینما ۵ - شبکه ۵ - (تکرار) ۲۲/۳۰

گروه پلیس - شبکه ۵ - ۰۰/۳۰
فرار بزرگ - شبکه ۱ - ۱/۰۰

پاتوق - شبکه ۱ - ۳/۱۰

دوشنبه

قصه‌های جزیره - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
مشق عشق - شبکه ۱ - (تکرار) ۱۳/۲۰

شب می‌گذرد - شبکه ۵ - ۲۱/۳۰
مسابقه سرعت - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰

الکس سانتانا - شبکه ۵ - ۲۳/۰۰
فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۲۳/۵۰

سینما ۵ - شبکه ۵ - (تکرار) ۰۰/۳۰
فرار بزرگ - شبکه ۱ - ۱/۰۰

پاتوق - شبکه ۱ - ۳/۱۰
عمارت فرنگی - شبکه ۲ - ۲۱/۱۵

شب می‌گذرد - شبکه ۵ - ۲۱/۳۰
گل‌های گرمسیری - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰

متشکر - شبکه ۵ - ۲۳/۰۰
گروه پلیس - شبکه ۵ - ۰۰/۳۰

فرار بزرگ - شبکه ۱ - ۱/۰۰
پاتوق - شبکه ۱ - ۳/۱۰

سه شنبه

قصه‌های جزیره - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
گروه پلیس - شبکه ۵ - (تکرار) ۱۲/۱۰

مشق عشق - شبکه ۱ - ۱۳/۳۰
عمارت فرنگی - شبکه ۲ - (تکرار) ۱۴/۰۰

کلید اسرار - شبکه ۳ - (تکرار) ۱۴/۳۰
گل‌های گرمسیری - شبکه ۱ - (تکرار) ۱۵/۱۰

غیرمحرمانه - شبکه ۵ - (تکرار) ۱۹/۰۰
افسانه جومونگ - شبکه ۳ - ۲۰/۱۵

عمارت فرنگی - شبکه ۲ - ۲۰/۴۵
شب می‌گذرد - شبکه ۵ - ۲۱/۳۰

داستانی‌های سیما

آینه‌های نشکن - شبکه ۲ - ۲۱/۳۰
پرستاران - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰
معصومه - شبکه ۵ - (تکرار) ۲۳/۰۰
گروه پلیس - شبکه ۵ - ۰۰/۳۰
فرار بزرگ - شبکه ۱ - ۱/۰۰
پاتوق - شبکه ۱ - ۳/۱۰

چهارشنبه

قصه‌های جزیره - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
گروه پلیس - شبکه ۵ - (تکرار) ۱۲/۱۰
افسانه جومونگ - شبکه ۳ - (تکرار) ۱۳/۳۰

مشق عشق - شبکه ۱ - ۱۳/۳۰
آینه‌های نشکن - شبکه ۲ - (تکرار) ۱۴/۰۰

کلید اسرار - شبکه ۳ - (تکرار) ۱۴/۰۰
پرستاران - شبکه ۱ - (تکرار) ۱۵/۱۰

عمارت فرنگی - شبکه ۲ - (تکرار) ۱۷/۰۰
متشکر - شبکه ۵ - (تکرار) ۱۹/۰۰

کلید اسرار - شبکه ۳ - ۲۰/۱۵
عمارت فرنگی - شبکه ۲ - ۲۱/۱۵

شب می‌گذرد - شبکه ۵ - ۲۱/۳۰
سینما ۵ - شبکه ۵ - ۲۲/۰۰

کارآگاه علوی - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰
گروه پلیس - شبکه ۵ - ۰۰/۳۰

فرار بزرگ - شبکه ۱ - ۱/۰۰
پاتوق - شبکه ۱ - ۳/۱۰

پنجشنبه

قصه‌های جزیره - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
گروه پلیس - شبکه ۵ - (تکرار) ۱۲/۱۰

کلید اسرار - شبکه ۳ - (تکرار) ۱۳/۳۰
مشق عشق - شبکه ۱ - ۱۳/۳۰

عمارت فرنگی - شبکه ۲ - (تکرار) ۱۴/۰۰
کارآگاه علوی - شبکه ۱ - (تکرار) ۱۵/۱۰

هشدار برای کبری ۱۱ - شبکه ۵ - ۱۹/۰۰
فیلم سینمایی - شبکه ۳ - ۲۰/۱۵

تله تئاتر - شبکه ۴ - ۲۱/۰۰
عمارت فرنگی - شبکه ۲ - ۲۱/۱۵

شب می‌گذرد - شبکه ۵ - ۲۱/۳۰
مسابقه سرعت - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰

الکس سانتانا - شبکه ۵ - ۲۳/۰۰
فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۲۳/۵۰

سینما ۵ - شبکه ۵ - (تکرار) ۰۰/۳۰
فرار بزرگ - شبکه ۱ - ۱/۰۰

پاتوق - شبکه ۱ - ۳/۱۰
جمعه

جمعه

قصه‌های جزیره - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
فیلم سینمایی - شبکه ۳ - ۱۱/۰۰

مشق عشق - شبکه ۱ - ۱۳/۰۰
عمارت فرنگی - شبکه ۲ - (تکرار) ۱۴/۰۰

شنا در زمستان - شبکه ۱ - ۱۶/۰۰
فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۱۸/۱۰

معصومه - شبکه ۵ - ۱۹/۰۰
بی‌گناهان - شبکه ۳ - ۲۰/۱۵

سینما ۴ - شبکه ۴ - ۲۰/۳۰
شب می‌گذرد - شبکه ۵ - ۲۱/۳۰

فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۲۱/۳۰
یوسف پیامبر (ع) - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰

صد فیلم - شبکه ۳ - ۲۲/۳۰
غیرمحرمانه - شبکه ۵ - ۲۳/۰۰

گروه پلیس - شبکه ۵ - ۰۰/۳۰
فرار بزرگ - شبکه ۱ - ۱/۰۰

پاتوق - شبکه ۱ - ۳/۱۰